

Framtiden väntar på svar

Inom kort offentliggörs regeringens Kulturproposition baserat på de tankar som Kulturutredningen presenterade i våras. Men kulturpolitiken skulle kunna spela en mycket större och viktigare samhällsroll i Sverige än som varit fallet under de senaste åren, hävdar medlemmar ur Koalition för kulturdebatt.

Kulturlivets publik växer och både dess folkrörelser och kulturorganisationer blir större. Allt fler människor gör erfarenheten att materiell konsumtion inte räcker, att den lämnar efter sig ett inre tomrum. Vi behöver också någonting annat, som materiell välfärd inte alltid kan ge. Denna utveckling öppnar för nya sätt att se på konsten och kulturpolitikens roll i vårt samhälle.

I Unescos rapport "Vår skapande mångfald" från 1995 står: "Om man, som kommissionen, anser kulturen som grunden för all utveckling måste kulturpolitikens uppdrag breddas avsevärt och omfatta frågor som krig och fred, om demokratins förutsättningar och jämställdhet mellan män och kvinnor. Grundprincipen för all kulturpolitik bör vara att odla respekt för alla kulturer som tolererar andra. Respekt är något mer än tolerans, eftersom det förutsätter en positiv inställning till andra människor och deras kulturer. Kulturella rättigheter anses numera tillhöra de mänskliga rättigheterna."

Vad Unescorapporten vill poängtera är det konstnärliga och demokratiska samtalets vitala betydelse för samhällets utveckling. Det är någonting helt annat än den tendens vi ser i Sverige idag, som går ut på att förvandla kulturpolitiken till näringspolitik och där upplevelseindustrin blir ett instrument i jakten på regional tillväxt. Det är värt att minnas att i näringspolitiken är det alltid de materiella ó och inte de immateriella ó värdena som kommer i första rummet. När regeringen satsar 27 miljarder på infrastruktur är det inte den immateriella infrastrukturen som prioriteras: Förbifart Stockholm kostar ca 1 miljon 285 tusen kronor *per meter* att bygga för 21000 meter. Att jämföra med välrenommerade Teater Tribunalen i Stockholm, vars drift kostar 1 meter motorväg per år. Ändå heter det alltid att kulturen är dyr. Regeringens nya satsning, 25 miljoner på den så kallade öKulturbrygganö, är ju bra men blir i realiteten bara en snutt på 20 meter per år. Synd att pengarna inte räckte till en bro.

Precis som tåg behöver räls, bilar vägar och flygplan flygplatser så behöver kulturlivet en fungerande infrastruktur. Vi är stolta över det svenska musikundret ó men utan studieförbundens replokaler och cirklar, amatörcörer och orkestrar eller kulturskolornas inbjudan till musicerande hade vi inte tillhört musiklivets världselit. Det handlar om att värna folkbildning, samlingslokaler och amatörverksamhet. Verksamheter som verkar på djupet, långt ifrån turistindustrins dagfjärilar och spektakulära projekt som snabbt, men tillfälligt, sätter en ort på kartan.

Statens insatser för utbildning av konstnärer är god. Men det måste finnas ett motsvarande ansvarstagande för att tillvarata den stora resurs de färdigutbildade konstnärerna utgör för samhället. Vem värnar i dag tanken att en procent av kostnaden för nybyggnation skall användas för konstnärlig gestaltning? Tillämpningen av ett levande enprocentmål vad gäller konst i offentlig miljö skulle vara i linje med tanken att skapa förutsättningar för konstnärer att verkligen kunna leva på sitt arbete.

Vi hoppas på och förväntar oss mer resurser till kulturen i skolan som till exempel genom den nuvarande satsningen öSkapande Skolaö. Samtidigt vill vi peka på bristerna med detta projekt ur demokratisk synvinkel. Genom kommunaliseringen av skolan och friskolereformen har kulturansvaret i praktiken lagts på enskilda rektorer och lärare. Tillgången till konst och kultur i skolan har därmed blivit alltmer ojämnt fördelad. Och det i en situation där kreativitet samtidigt blir allt viktigare inom många samhällsområden, och hela vår demokrati och vårt samhälles utveckling bygger på att så många röster som möjligt ges utrymme att tänka och formulera sig fritt.

Idag är möjligheten att få möta professionell kultur i skolan och möjligheten till eget konstutövande genom exempelvis kommunala musik och kulturskolor både väldigt begränsad och ojämnt fördelad över landet. Det är en stor skillnad gentemot idrotten där pengarna fördelas direkt via dess folkrörelser. Vi lever i ett segregerat samhälle, där dagens politik stärker motsättningar i samhället istället för att, i Unescos anda, motverka dem.

Vi får aldrig ó särskilt inte när bristen på en demokratisk röst slår upp som bränder i storstädernas förorter ó glömma bort att kulturens vara eller inte vara inte primärt är en finansieringsfråga, utan en demokratifråga.

Ett av kulturutredningens förslag som nu väntas bli verklighet är den så kallade öportföljmodellenö, som innebär att man styr över det tidigare nationella ansvaret för kulturen på regionerna. Ökat regionalt ansvar för kultur är välkommet, men det finns också stora risker. I Danmark har portföljmodellen fått katastrofala följder för t ex teaterlivet, när de statliga anslagen i regionaliseringens kölvatten minskat med en tredjedel. Resultatet av denna kulturpolitik är att krisen står och bultar på flera danska teatrar dörrar.

Kulturlivets eldsjälar är förutsättningar för levande kulturliv och mångfald i utbudet på många platser i landet. De arrangerar utställningar, teaterföreställningar och konserter med professionella konstnärer och artister. Ett sinnrikt samspel mellan statligt stöd till den ideella sektorn och kommunala bidrag är i riskzonen. Det går snabbt att riva ned det som tagit generationer att bygga upp. När vägbanor får frostsprickor lagar man dem. Men vem tar ansvar för att den immateriella infrastrukturen inte förfaller?

Hyrorna för museer, konsthallar och teatrar går upp i enlighet med inflationen och prisökningar. Varför är inte anslagen för konstnärlig verksamhet värdesäkrade på samma sätt?

Kulturlivet och dess institutioner bör vara ett uttryck för våra mångfacetterade kulturella identiteter, våra tankars andrum och våra känslors samtal. Ökat utrymme för kommersiella intressen innebär att vi får mer av det kulturella innehåll som är ekonomiskt lönsamt, vi får ett utbud som till sin kvantitet kanske är större men med minskad mångfald som följd.

Vi anser att ett fritt kulturliv och en kulturpolitik som värnar mångfald, kvalitet och tillgänglighet är en förutsättning för en kommande positiv samhällsutveckling. Det är det vi vill läsa i kulturpropositionen. Nu är det upp till regering såväl som opposition att svara på utmaningen.

Vi efterlyser ett nationellt ansvar för kulturpolitiken.

Medlemmar ur koalitionen för kulturdebatt

Lars Farago, ordf. Amatörkulturens samrådsgrupp
Anna Carson, ordf. Teaterförbundet
Jacob Hirdwall, Erik Uddenberg och
Stina Oscarson, ordf. tankesmedjan Det Osynliga
Boa Ruthström, chef tankesmedjan Arena Idé
Ove Jansson, förste vice ordf. och
Ewa Henriksson, kulturansvarig SKTF
Gunno Sandahl, Folkets Hus och Parker
Sara Jägare, tf rektor Runö folkhögskola
Annika Nilsson, förbundssekreterare ABF
Kalli Klement, förbundschef Sveriges konstföreningar
Malin Koch, förbundsjurist Sveriges Författarförbund

m fl